HARBIY FAOLIYATGA DOIR QADRIYATLARNI SHAKLLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK JIHATLARI

Zoxidov Shuhrat Baxtiyorovich
Chirchiq davlat pedagogika universiteti tadqiqotchisi

Yangi O‘zbekistonning osoyishtaligini saqlash professional harbiy kadrlarning muqaddas burchi sanaladi[1], chunki davlat mudofaasini ta’minlash va regulyativ funksiyalarini bajarishi doirasida o‘z qurolli kuchlarini tuzadi[2]. Shu sababli, kuch(qudrat)ni takomillashtirish uchun mavjud resurslardan foydalaniladi, ularning qatorida oliy harbiy ta’lim ham mavjud. Kuch (qudrat) darajasini aniqlash aniq mezon asosida amalga oshirilishi lozim. Masalan, Kuch (qudrat) = f (siyosiy makonning hududiy qamrovini, yer osti va yer usti boyliklarini, demografik ko‘rsatkichni, jismoniy-ma’naviy-psixologik sog‘liqni, aqliy va ma’rifiy salohiyatni, madaniy ko‘rkamlikni, ilmiy yutuqlarni, iqtisodiy salohiyat, siyosiy salohiyat, harbiy salohiyat kabilar) bilan belgilanadi. Boshqacha qilib aytganda, jamiyat hayotining barcha sohalarining salohiyati davlatning kuch(qudrat)ini ta’minlaydi.

Davlat harbiy qudrati, o‘z navbatida harbiy kasbni nafaqat imidjini, balki uning kognitiv jabhalarini takomillashtirishni taqozo etadi. Xavf va xatarlarning o‘sishi, oldin ma’lum bo‘lmagan tahdidlarning vujudga kelishi buni taqozo etmoqda[3]. Mazkur holat kursantlarni davlat mudofaasini ta’minlash uchun tayyorlashda ularning xarakteri, qadriyatlarining yo‘naltirilganligi, qiziqishi, ehtiyoji, iqtidori, kasbiy yo‘naltirilganligi, kasbiy maqsadi, kasb tanlash motivi, temperamenti, sog‘ligini ham alohida o‘rganishni talab etadi. Buni kasbga tanlov o‘tkazishda tizimli yondashuv asosida amalga oshirish mumkin bo‘ladi[4]. Agarda, O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari turlari, qo‘shin turlari va harbiy tuzilmalarning tarbiyaviy va mafkuraviy ishlari ofitserlarini O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari harbiy (maxsus) harakatlarini axloqiy-ruhiy ta’minotni tashkillashtirish va olib borishga o‘zgarib borayotgan talablarni hisobga olgan holda oliy ta’limdan keyingi (malaka oshirish, qayta tayyorlash) tayyorlashning samaradorligini oshirish alohida inobatga olinganligini nazarda tutsak, O‘zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari axloqiy-ruhiy ta’minot konsepsiyasi har bir tarkibiy element qatorida oliy harbiy ta’lim tizimida ishtirok etadi.

Har bir kursant avvalo shaxs, uning o‘zining maqsadi va qiziqishlariga mos keladigan qadriyatlari mavjud, agarda boshqa madaniyat vakili bo‘lsa, bunda etnomadaniy omilning ham ishtiroki kuzatiladi. Harbiy mehnat akmeografik yondoshuv asosida o‘rganilishi lozim, shunda faoliyatning ob’ektiv va su’ektiv jihatlarini belgilab, harbiy ta’lim amaliyotini qo‘shinlar faoliyati bilan bog‘lash maqsadli kechadi. Shu nuqtai nazar asosida, harbiy faoliyatga doir quyidagi qadriyatlarni alohida ko‘rsatib o‘tishimiz mumkin bo‘ladi:

jamiyatda o‘z o‘rnini topishi;
yashayotgan muhitida obro‘-e’tibor egallashi;
yaqinlari, tanishlari va do‘stlari tomonidan tan olinishi;
o‘z “Meni”ni namoyon etishi;
o‘z imkoniyati, qobiliyati va bilimini amaliyotga tatbiq etishi;
o‘z kasbining mohir ustasi bo‘lishi;
faoliyatning jozibadorligii;
yaxshi ish haqqi (moddiy daromad).

Harbiy xizmatning o‘zi qadriyat sifatida yuzaga chiqishi mumkin. Demak, mutaxassislik yoki biror bir kasb uchun nomzodlarni tanlash jarayonida kasb tanlash motivi, kasbiy yo‘naltirilganlik darajasini aniqlash muhim ahamiyat kasb etib, bu hatto o‘z navbatida, kasbiy mahoratni oshirishga ham ta’sir ko‘rsatadi. Bularni kasbga psixologik tanlov o‘tkazishga bag‘ishlangan tadqiqotlar natijasida olingan ma’lumotlar asosida aniqlash mumkin bo‘ladi. Bunda, ma’lumotlar asosida kasbiy loyiqlikni aniqlovchi vosita bo‘lmish, kasbga tanlash jarayonining ko‘rsatgichlari muhim ahamiyat kasb etadi. Amaliy jihatdan har qanday faoliyatda turli xil qiyinchiliklar vujudga keladi.

Umumiy jihatdan ularning o‘zini uch guruhga ajratish mumkin, harbiy faoliyat bundan mustasno emas:

jismoniy qiyinchiliklar;

fiziologik qiyinchiliklar;

psixologik qiyinchiliklar[5].

Davlat mudofaasini ta’minlashda birinchi navbatda fiziologik, psixologik va informasion qiyinchiliklar turadi. Bu bevosita harbiy xizmatning maqsadi bilan bog‘liqdir. Ya’ni, keng qamrovli harakatlar aqliy mehnatni talab qilib, tashqi xavf va xatarlarga doir axborot oqimining monitoringini olib borishni talab etadi. Buning natijasida charchoq, psixologik beqarorlik kabilar kelib chiqishi mumkin. Mazkur axloqiy-ruhiy holat harbiy faoliyatga tayyorlashda kursantlarni:

a) harbiy-kasbiy bilim olishini;

b) emotsional-irodaviy barqarorligini;

g) keng axborotlar oqimidan real va potensial xavf-tahdidlarga doir bo‘lganlarini ajrata bilishni;

d) harbiy qurol-aslaha va texnikalarni turi, ularni qo‘llash tartibini;

e) turli geosiyosiy jarayonlarni o‘rganib borishni;

j) mintaqa va jahondagi harbiy-siyosiy vaziyatni tahlil qilish kabilarni bajara olishga tayyorlashni taqozo etadi. Buning uchun, harbiy ta’lim muassasasi va qo‘shin orasidagi munosabatlarni davlat mudofaasini ta’minlash nuqtai nazari asosida o‘rganib, kursantlarni kompetensiyaviy yondashuv asosida mudofaani ta’minlashga tayyorlash lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси Қуролли Кучларига 30 йил. – Тошкент: Замин нашр, 2022. - 467 б.

2. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. - Т.: Ўзбекистон, 2019. – Б.74.

3. Самаров Р. Мудофаавий онг детерминанти: таҳдидларни аниқлаш ҳамда бартараф этиш механизмининг методологик жиҳатлари / Глобаллашув шароитида маънавий таҳдидларнинг олдини олиш – ватанпарварлик тарбияси омили сифатида. Республика илмий – амалий конференция материаллари тўплами. – Тошкент: Миллий гвардия Ҳарбий-техник институти, 2018. - Б. 21-24.

4. Гусева А.С., Деркач А.А. Оптимизация гуманитарно-технологического развития госслужащих: теория, методология, практика. – М.: Агентство "Квант", 1997. - 299 с.

5. Лисняк А.Н. Преодоление трудностей в особых и экстремальных условиях деятельности. Акмеология: методология, методы и технологии / Материалы научной сессии, посвященной 75-летию члена корреспондента РАО, Президента МААН Н.В. Кузьминой / Под общей редакцией доктора психологических наук, профессора. А.А. Деркача. - М.: РАГС. 1998. - С.40.